

BRĪVPUSDIENAS obligātās izglītības posmā

Izglītības likums noteic, ka visi skolēni no 1. līdz 4. klasei saņem brīvpusdienas. Pašreiz 50% finansē valsts un 50% - pašvaldība. Pašvaldība pēc savas iniciatīvas nosaka papildu atbalstu attiecībā uz brīvpusdienām vecāko klašu skolēniem.

Cēsu novada domes deputāti jūnija sēdē apstiprināja jaunus saistošos noteikumus, kas nosaka vienādu brīvpusdienu piešķiršanas kārtību visu novada izglītības iestāžu audzēkņiem.

Līdz mācību gada beigām novadā bija saglabāta kārtība, kāda bija pirms septiņu pašvaldību apvienošanās, no novada uz novadu tā atšķīrās. Domes sēdē Sociālā dienesta vadītājs Ainārs Judeiks, prezentējot izvēlēto modeli ēdināšanas maksas atvieglojumu noteikšanai, uzsvēra, ka galvenie principi - vienota pieeja novadā un uzsvārs uz ēdināšanas maksas atvieglojumu noteikšanu obligātajā izglītības posmā. Nule pieņemtie saistošie noteikumi paredz brīvpusdienas visiem Cēsu novada piecus un sešus gadus veciem pirmsskolu audzēkņiem un 1.-6.klašu skolēniem. 7.-9.klašu skolēniem noteikta 50% pusdienu maksas atlaide. Paredzēts, ka pirmsskolai vienam audzēkņim dienā ēdināšanai atvēl 3,30 eiro, skolēnam pusdienām divus eiro.

Brīvpusdienas pilnā apmērā varēs saņemt pirmsskolu, pamatskolu, vidusskolu, arodskolu un profesionālo vidusskolu izglītojamie, ja viņi ir no trūcīgas vai maznodrošinātas mājsaimniecības; daudz bērnu ģimeņu bērni un mācās kādā no Cēsu novada izglītības iestādēm; bērni ar invaliditāti; bāreņi vai palikuši bez vecāku gādības. Bērna un vismaz viena vecāka dzīvesvietai jābūt deklarētai Cēsu novadā.

Lielāka atbalsta saņēmēju vairāk

Iezīmējot situāciju, kāda bija līdz šim, Ainārs Judeiks skaidroja, ka vismazākie atvieglojumi bija kādreizējā Līgatnes novadā, kur bez valsts noteiktā atbalsta 1.-4. klašu skolēniem 50% atbalsts pusdienām bija arī daudz bērnu ģimenēm. Cēsu novadā pirms reformas līdztekus valsts noteiktajam pilnā apmērā pusdienu maksas atvieglojumi bija piekto klašu skolēniem un daudz bērnu ģimeņu bērniem. Amatas, Pārgaujas, Vecpiebalgas, Jaunpiebalgas novadā brīvpusdienas bija visiem 5.-9. klašu audzēkņiem, bet Priekuļu un Jaunpiebalgas novadā arī vidusskolēniem.

Savukārt vērtējot situāciju kaimiņnovados, A.Judeiks norādīja, ka prakse arvien ir ļoti dažāda, gan brīvpusdienas sniedzot bērniem, kuriem ir obligāta sagatavošanās skolai, gan simtprocentīgi maksājot pusdienas 1.-7. klašu skolēniem, citviet visai pamatskolai, kā arī vidusskolas klašu audzēkņiem, bet ir pašvaldības,

kur brīvpusdienas ir tikai valsts noteiktajai pirmajai līdz ceturtaī klasei.

Cēsu novadā apstiprinātajā modelī tiek nosegti obligātais izglītības posms, atbalstu saņem arī ģimenes ar vienu un diviem bērniem. Tāpat Ainārs Judeiks skaidroja, ka 7.-9. klašu grupā noteiktais vecāku līdzmaksājums pusdienām - 50% - veicinās sociālo atbildību pret pakalpojumu. Salīdzinot ar līdzšinējo kārtību, novadā 1872 izglītojamie saņems lielāku atbalstu, bet 460 mazāku, vidusskolas posmā tie ir 76 skolēni, kuri pusdienu finansējumu zaudē pilnā apmērā, bet 7.-9. klašu grupā 384 skolēniem, kas saņēma brīvpusdienas, būs jāmaksā puse to cenas. Tomēr jāņem vērā, ka ir sociālās grupas, kurām saglabājas brīvpusdienas arī pēc sestās klases.

Vecāku viedokļi ir atšķirīgi

Domes sēdē tika prezentēta arī vecāku aptauja, ko veikusi Izglītības pārvalde un kurā iekļauti jautājumi arī par ēdināšanu. Aptaujā piedalījās 883 respondenti - gan no pilsētas, gan lauku skolām -, pārstāvēt visas klašu grupas.

Ainārs Judeiks skaidroja, ka 5.-9. klašu grupā diezgan liela daļa vecāku bija gatavi piedalīties līdzmaksājumā par ēdināšanu, uzsverot, ka pats būtiskākais ir pusdienu kvalitāte. 18% būtu gatavi apmaksāt ēdināšanu pilnā apmērā, 7% - vairāk par trim ceturtdaļām, 27% - vairāk par pusi. Vidusskolas posmā ceturtdaļa vecāku ir gatavi segt vairāk nekā 50% no maltītes cenas.

Kad pašvaldība sociālajos tīklos ievietoja ziņu par jauno brīvpusdienu piešķiršanas kārtību, raisījās diskusija. Liela daļa izteicās, ka tā ir ļoti laba vēsts un teica paldies par nolemtu. Baiba Dambē bija priecīga, ka brīvpusdienu atbalsta programma būs pieejama izglītojamiem ne tikai pašvaldības, bet arī privātajās izglītības iestādēs. Tāpat atzinīgi tika novērtēts, ka bērnodāros bez maksas būs ne tikai pusdienas, bet arī brokastis un launags, turklāt ne tikai mācību gada laikā, bet arī vasarā.

Nenoliedzami, daļu vecāku skumdina, ka brīvpusdienas ir tikai piecus un sešus gadus vecajiem pirmsskolu audzēkņiem, mazliet ironiski vaicājot, vai trīs un četrus gadus veciem bērniem nav jāēd. Tomēr Dace Sproģe vērtē: "Izskatās, ka, pēc daudzu vecāku domām, pašvaldībai vajadzētu katram bērnam arī telefonu uzdāvināt un internetu arī apmaksāt."

Pilsēta iegūst, lauki zaudē

Pirms lēmuma pieņemšanas

vairāki deputāti pauda bažas, ka, izvēloties šo modeli, visvairāk zaudēs ģimenes, kas dzīvo laukos.

Hardijs Vents sacīja: "Jau Finanšu komitejā minēju, ka mēs tomēr vairāk samazinām iespējas lauku teritoriju iedzīvotāju bērniem, bet pilsētā situācija mazlietiņ uzlabojas. Es joprojām uzskatu, ka tas nav īsti godīgi, man liekas, ka varējām budžetā atrast atiecīgo summu, lai iegūtu visi. Tie līdzekļi nav tik lieli, lai budžetā tos nevarētu atrast. Ņemot vērā, ka budžetā ir 700 tūkstoši eiro pārpilde un papildu 500 tūkstoši tiek rasti Kosmosa centram, tad atrast samērā necīgo summu, manā skatījumā, ir iespējams, un tas viss ir sabalansējams."

Arī Elīna Stapulone skaidroja, ka nebalsos par saistošo noteikumu projektu: "Uzskatu, ka, pieņemot šo modeli, apzināti ejam uz finansiālo apstākļu samazināšanu ģimenēm laikā, kad nepārtraukti dzirdam un runājam par rudens un ziemas sezonu, kad izdevumu bāze augs katrā ģimenē. Pašvaldībai ienākumi no nekustamā īpašuma nodokļa prognozējoši augs par 700 tūkstošiem eiro, tie ir nodokļi, ko samaksās ģimenes, kas dzīvo novadā. Vai tiešām nevaram atlicināt 59 tūkstošus labākam modelim? Ja ir uzstādījums, ka esam pašvaldība, kas

domā par ģimenēm, tad, manuprāt, piedāvātais lēmums ir tieši pretējs - mēs pasliktinām ģimenēm finansiālo situāciju. Es nevēlos apzināti to pasliktināt, vēl jo vairāk tieši lauku skolās."

Savukārt domes priekšsēdētāja vietnieks Atis Egliņš-Eglītis skaidroja, ka balsos par sagatavoto lēmumprojektu: "Redzu, ka ar šo modeli mērķējam atbalstu ģimenēm, kurām tas visvairāk ir nepieciešams, un ļoti būtiski, ka visos izglītības posmos to nodrošinām simtprocentīgi."

Tāpat jāatzīmē, ka pašvaldībai šis ir ļoti sarežģīts lēmums, man liekas, viens no sarežģītākajiem pēc 2022. gada budžeta, turklāt tas skar daudzas ģimenes un bērnus. Pašvaldības speciālisti jau no gada sākuma strādāja pie aprēķiniem un modeļiem, lai nodrošinātu precīzi mērķētu atbalstu, bet saprotams, ka tas polarizē deputātu viedokļus. Aicinu skatīties kontekstā ar visu, kas notiek izglītībā. Esmu par to, ka ēdinām bērnus, kam tas ir visvairāk nepieciešams, bet esmu arī par to, lai ir finansējums skolu kvalitāšu palielināšanai, izglītības iestāžu remontiem, transporta atbalstam, "Skolas somai", peldētapmācībai un tā tālāk. Man liekas, šis ir kompromisa piedāvājums."

Domes priekšsēdētājs Jānis Rozenbergs noslēdza diskusiju,

VIEDOKĻIS

Skolu direktori cer uz izmaiņām nākotnē

Kā domes lēmumu vērtē skolās, kurās līdz šim visi audzēkņi saņēma pašvaldības apmaksātas pusdienas?

Liepas pamatskolas direktore Anžela Kovaļova atzīst: "Godīgi sakot, gaidījām sliktāku lēmumu, tāpēc priecājamies par pieņemto. Tomēr skaidrs, ka ēdāju skaits saruks. Bet mums ir iespēja sekot visam līdz, un varbūt dome grozīs noteikumus, redzot reālo situāciju. Šobrīd 7.-9. klašu posmā vairāk nekā puse bērnu ir no daudz bērnu ģimenēm, kuriem turpinās maksāt pilnu apjomu. Apmēram 30 bērnu vecākiem nāksies piemaksāt, bet varbūt starp viņiem būs maznodrošinātas ģimenes, kas varēs saņemt atbalstu ēdināšanas maksai."

Savukārt Jaunpiebalgas novads bija viena no pašvaldībām, kurā brīvpusdienas saņēma visi izglītojamie no 1. līdz 12. klasei, kā arī piecus un sešus gadus veci bērni, kuriem

brokastis un launagu maksāja vecāki.

Jaunpiebalgas vidusskolas direktors Arnis Ratiņš uz lēmumu skatās ne tikai brīvpusdienu kontekstā: "Šobrīd katrs tāds lēmums ir sāpīgs, jo sevišķi skolām, kuras atrodas pagastos, kas robežojas ar citiem novadiem. Jaunpiebalgas pagasts robežojas ar Smiltenes, Gulbenes, Madonas novadu. Visus gadus esam mērķtiecīgi strādājuši pie izglītojamo piesaistes skolai, novadam, nodrošinot kvalitatīvu izglītību, interešu izglītību, atbalsta personāla pieejamību, naudas balvas par teicamiem sasniegumiem mācībās un ikdienas darbā, kā arī brīvpusdienas. Uzskatu, ka mums tas ir izdevies, jo mūsu izglītības iestādē mācās 70 izglītojamie no citiem novadiem. Arī vidusskolas posmā ir 17 skolēni no citiem novadiem."

Uzskatu, ka skolām, kuras ir tik tuvu citiem novadiem, bija jābūt citam regulējumam attiecībā uz ēdināšanu. Skumji, ka iesāktajam darbam var nebūt turpinājuma. 7.-9.klašu vecumposmā izglītojamajiem ir liela mācību slodze, viņi apmeklē interešu izglītības programmas, viņu darba diena ir papildīta aktivitātēm, kā arī ir vecumpos-

uzsverot, ka ir nepieciešams vienots modelis un vienoti saistošie noteikumi: "Šobrīd inflācija pārtikai, komunālajiem pakalpojumiem tik strauji aug, ka iespējams papildu budžets šim trešajam modelim būs nepieciešams pat lielāks. Līdz ar to teiktu, ka mums ir jāvērtē arī riski, kas ir saistīti ar iepirkumu rezultātu iznākumu, kurš potenciāli varētu būt dārgāks nekā divi eiro skolās un trīs eiro un trīsdesmit centi pirmsskolā. Bet ģimenes un sociālās grupas, kurām šis atbalsts ir nepieciešams, tiek atbalstītas un primāri saņems no pirmās dienas bērnodāzā līdz pēdējai klasei vidusskolā. Mums jāņem vērā arī vecāku aptauja, kas liecina, ka viņi ir gatavi iesaistīties procesā. Protams, uzstādījums par ēdiena kvalitāti ir pietiekami nozīmīgs. Un domāju, tas būs nākamais izaicinājums. Tāpat nepieciešams izveidot uzskaites sistēmu, lai saprastu, kāds ir patiesais skolēnu skaits, kas ēd pusdienas, tad varētu izdarīt secinājumus un veikt uzlabojumus."

Runājot par grūto periodu, kas sagaidāms, tas noteikti skars ne tikai ēdināšanu, bet arī energoizmaksas, sociālo atbalsta paketi, kur arī, visticamāk, septembra budžeta grozījumos būs nepieciešams finansējums, līdz ar to man gribētos teikt, ka mums ir jāskatās plašāk, kompleksi uz budžetu un kopumā uz atbalsta mehānismiem, kas būs nepieciešami."

Saistošie noteikumi, kas nosaka brīvpusdienu piešķiršanas kārtību novada izglītības iestāžu audzēkņiem, tika pieņemti, 11 deputātiem balsojot par un pieciem pret. Pret balsoja Ella Frīdvalde-Andersone, Hardijs Vents, Laimis Šāvējs, Jānis Kārklīņš un Elīna Stapulone. □

ma īpatnības, tādēļ jauniešiem svarīgs regulārs uzturs. Pēc novērojumiem mūsu skolā uzskatu, ka brīvpusdienas viņiem bija jo sevišķi nozīmīgas. Arī ekonomiskā situācija nebūt nav labvēlīga, lai visi vecāki spētu segt ēdināšanas izmaksas. Mēs priecājamies par izglītojamo piesaisti skolai arī vidusskolas posmā - jaunajā mācību gadā mums gaidāms lielāks izglītojamo skaits. Esmu bažīgs, vai mums tas izdosies nākotnē, kaut ticējām solījumiem uz labāku un kvalitatīvāku ikdienas dzīvi arī no novada centra tālākajos pagastos. Esmu sava darba entuziasts un optimists, cerot, ka mēs tiksīm sadzirdēti."

Lappusi sagatavoja
IVETA ROZENTĀLE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA Cēsu Druva".